BULLETIN No 205/7 - 2012
Společnosti přátel historie města Chrastavy

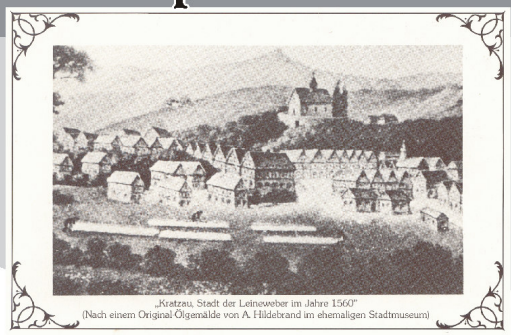
„Kratzau, Stadt der Leineweber im Jahre 1560"
(Nach einem Original-Ölgemälde von A. Hildebrand im ehemaligen Stadtmuseum)

Svědek morové epidemie

*V posledních několika měsících jsme byli svědky opravy jedné z nejvýznamnějších historických památek v našem městě – **MOROVÉHO SLOUPU**.*

*Restaurátoři pečlivě opravili pískovcové mariánské sousoší, které pochází z první poloviny 18. století. V té době se nejen budovy, ale i sochy vytvářely v barokním slohu. Sousoší pochází z roku **1732** a jeho tvůrcem byl některý z nadaných žáků či spolupracovníků geniálního umělce Matyáše Brauna. Stejný sochař vytvořil rovněž bohatě zdobený portál (průčelí) clam-gallasovského paláce v Praze.*

Podívejme se na tuto památku poněkud podrobněji. Spodní část měří 2,28 m, horní 3,28 m.

*Na spodním patře vidíme celkem **osm postav** světců. Je zde socha **sv. Jana Nepomuckého**, který měl z myslí Čechů vytlačit vzpomínku na Mistra Jana Husa. V té době byly po celých Čechách rozmístěny stovky soch tohoto svatého, jehož kult se poměrně rychle rozšířil i do vzdálených částí světa (např. i do Jižní Ameriky). Jen u nás v Chrastavě se nacházejí čtyři takové sochy: 1) na morovém sloupu, 2) pod kostelem u „staré školy", na Hůrce (U Jána) a také v polích nad Vítkovem, tam, kde kdysi stával kravín tzv. „pětistovka". Mezi světci je tu dále **sv. Josef**, **sv. Šebestián, sv.Václav –** patron české země, **sv. Vít, sv. Florián**, **sv. Vavřinec** a **sv. Antonín**. Každý ze světců byl zobrazován s typickým atributem, který pobožní lidé v minulosti dobře znali. Sv. Vavřinec byl spojován s roštem, na němž byl zaživa upálen, sv. Šebestián se šípy v hrudi atd.*

Není samozřejmé, že jednou z postav na morovém sloupu je český světec sv. Václav, protože tato pohraniční oblast byla po staletí osídlena německým obyvatelstvem.

Morový sloup z doby baroka můžeme vidět v mnoha městech, která byla postižena epidemií, proti které nebylo léku. Naše město postihla morová rána celkem třikrát. K rychlému šíření nevyléčitelné nemoci přispěla nedostatečná hygiena, neexistovalo pochopitelně ani očkování proti nemocem.

Morové sloupy se stavěly k uctění památky obětí moru, který byl postrachem středověku. Teprve díky lepší čistotě a dodržování hygienických zásad se od 18. století situace zlepšila.

Po stu letech – v roce 1832 – byl morový sloup opraven. K dalším opravám došlo v letech 1882 a 1902. Také v období po druhé světové válce, kdy došlo k celkové výměně obyvatel (odsun Němců, příchod českých obyvatel z vnitrozemí), byl náš morový sloup již třikrát podroben různým restaurátorským zásahům. Nedávno byly odstraněny staré košaté stromy, které zakrývaly velkou část pohledu na jedinečnou historickou památku, a byly nahrazeny stromy mladšími.

Na starých fotografiích vidíme další velkou změnu ve vzhledu morového sloupu. Zatímco dříve na celém náměstí chyběla zeleň a plocha byla vydlážděna kamennými kostkami, dnes má náměstí vkusnou parkovou úpravu.

A ještě *něco – hlavní provoz pro vozidla dříve vedl úhlopříčně od začátku Žitavské ulice mezi městskou kašnou a morovým sloupem na kraj Liberecké ulice (tzv. diagonála).*

Celému sousoší vévodí postava Panny Marie, která byla v období baroka u nás rovněž velmi uctívána.

PhDr. František Vydra

Jak je to s hotelem Praha?

V Nádražní ulici – naproti mateřské škole bývalého závodu BYTEX – stojí velká budova (dnes bytový dům), kterou jsme my, co bydlíme v Chrastavě již několik desetiletí, znali jako ***Spojený závodní klub****. Dodnes si pamatujeme, že tam bývaly plesy, taneční kurzy, divadelní představení, ale také zájmové kroužky s pestrou činností.*

Bývalý Hotel Mainz v Nádražní ulici v době své slávy...

Na střeše této budovy byl z dálky viditelný nápis HOTEL MAINZ, tedy hotel „U města Mohuče“. Od určité doby byl tento objekt přejmenován na hotel „Praha“. Dnes se však již tohoto názvu dávno nepoužívá, vyskytne se pouze občas při vzpomínkách mnoha našich občanů na dávno minulá mladá léta.

Nedávno se na koňské farmě na Vysoké konal sraz bývalých žáků a jeden z účastníků – p.Víktor (Vitalij) Marek, nadšený sběratel starých pohlednic a autor několika zajímavých publikací s hitorickými pohledy (Podřipsko, Roudnice nad Labem aj.) - se pustil do vášnivé diskuse o tom, že prý býval hotel „Praha“ v centru města, poblíž našeho náměstí… Většina přítomných tomu však nevěřila.

Tak jak to vlastně bylo?

Dříve byl rozšířený zvyk, že bývaly hostince a často i hotely pojmenované podle velkých a slavných měst. Na Bedřichovce bývala např. velká budova hostince s názvem „U města Hamburku“(Zur Stadt Hamburg). Před mnoha lety byla zbourána.

Na seznamu chrastavských hospod a restaurací z doby tzv. první republiky najdeme hostinec ***„Zur Stadt Prag“,*** *tedy „U města Prahy“. Budova stojí dodnes, a to ve Frýdlantské ulici asi necelých sto metrů od rohu náměstí. Vchod do budovy dává tušit, že tento dům nebyl kdysi zcela běžný.*

Na staré dobové fotografii můžeme vidět nápis Josef Schelers ***Gasthaus zur Stadt Prag*** *a také vepředu – na boční straně budovy – vidíme podobný nápis. Josef Scheler asi vůbec česky neuměl, Čechy možná vůbec neměl moc rád, ale Stadt PRAG znělo přece jen velkosvětsky. (Pokud někdo ze čtenářů stále ještě nepochopil, o kterou budovu se jedná, malá nápověda : Odbočíme-li z Frýdlantské ulice ještě před tímto domem doleva, dostaneme se ke sklenářství p. Pokorného).*

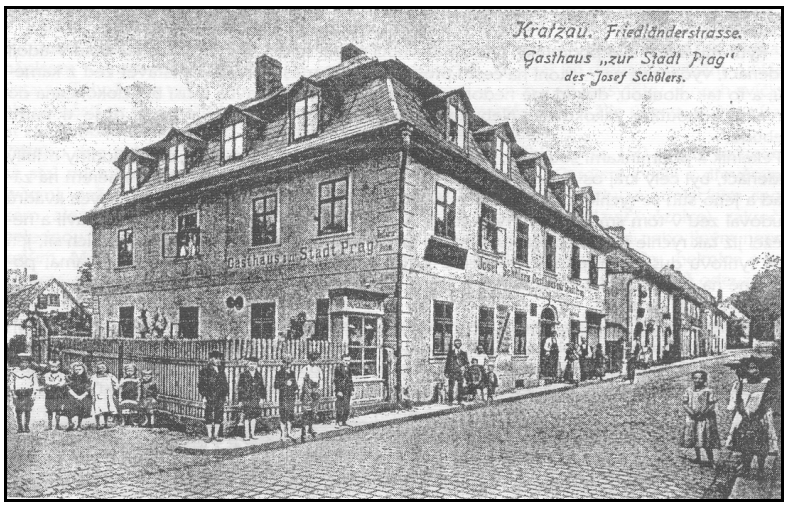

Bývalý Hotel Zur Stadt Prag ve Frýdlantské ulici...

A na závěr ještě malá zajímavost: ve 20. a 30. letech bývalo v Chrastavě téměř čtyřicet hospod. Proč tolik? Jedním z důvodů je fakt, že nebylo možné si koupit a přinést domů lahvové pivo. Kdo se chtěl napít, musel jít do hospody…

František Vydra

Z historie chrastavského „děcáku“

Kdo by neznal tu velkou, impozantní budovu poblíž kostela a „horní“ školy? Byla vybudována v roce 1912 – tedy právě před sto lety – a bylo to původně velmi moderní zdravotnické zařízení. Ve své době to byl tzv. starobinec (dnes bychom řekli domov důchodců se zdravotnickým personálem, německý výraz byl – Siechenhaus, který byl nejmodernějším zařízením toho druhu v celých severních Čechách.

Kuchyně byla dole v suterénu, hotová jídla se dopravovala vnitřním výtahem do jídelen v jednotlivých patrech.

Kapacita ústavu byla 120 osob a pečovalo o ně osmnáct zdravotních sester z řádu sv. Hedviky. Byli zde umisťováni staří lidé, kteří měli zdravotní problémy. Za pobyt se samozřejmě platilo. Pěkně byla upravena i velká zahrada, která umožňovala trávit venku mnoho času.

Po Mnichovu – po roce 1938 – tu byl tzv. Altersheim, tedy ústav pro staré lidi, placený státem.

Po druhé světové válce tu byl zřízen sirotčinec. Teprve v 50. letech se změnil na výchovný ústav pro děti s poruchami chování. My starší si ještě pamatujeme na dobu, kdy zde byl ředitelem dr. Hynek Stuchlý, který o své práci s dětmi sepsal odbornou publikaci. Po něm řídil ústav sympatický Václav Cícha, několik let stál v čele tohoto zařízení učitel Věroslav Komárek.

Dvacet šest let byl ředitelem VÚDM p. Zdeněk PELDA, který vyprávěl, že za tuto dlouhou dobu bylo mezi jeho chovanci sedm mladistvých vrahů.

V současné době řídí chrastavský VÚDM Ing. Markéta SOCHOROVÁ.

Před mnoha lety zavedl v ústavu tradici recitačních soutěží pod názvem „Chrastavská sloka“ učitel Ivan Žák. Této soutěže se zúčastňují také chlapci z mnoha jiných dětských domovů.

V chrastavském VÚDM se také natáčel film, v němž hrál jednu z hlavních rolí populární herec Martin Dejdar.

František Vydra

Zveme všechny zájemce na

AUTOBUSOVÝ ZÁJEZD

který se koná v sobotu 1. září 2012.

Trasa: Chrastava – Liberec – Jablonec n.N. – Vchlabí – Hostinné – Trutnov – BROUMOV – Hronov – Dvůr Králové n.L. – Turnov – Chrastava

Odjezd v 6:00 z náměstí v Chrastavě
Přihlášky a placení zájezdu v infocentru na náměstí.
Cena zájezdu cca 300,-Kč (bude upřesněno)
Návrat kolem 20. hodiny.

Vzácná návštěva

V měsíci květnu navštívil naše město p. Stanislav MOTL. Že nevíte, kdo to je? Je to velmi populární postava současné doby a jeho povolání je záhadolog! Ne, není to tříletý učební obor ani obor s maturitou. Pro tohoto muže se staly celoživotním programem nevyřešené, nejasné případy, s nimiž si věda často neví rady. Jedná se především o neobjasněné historické události, o záhadné osobnosti, v jejichž životě došlo k neuvěřitelným jevům. které jsou (zdánlivě) v rozporu s logickým vysvětlením.

Přijel do Chrastavy, aby se přímo na místě seznámil s válečnou výrobou zbrojovky SPREEWERKE a s osudy tisíců pracovníků u celé Evropy – včetně židovských žen – kteří tu museli pracovat pro německou armádu.

Pan Motl měl s sebou televizní štáb, který jeho poznatky upraví do několika poutavých programů.

Zajímala jej návštěva Josefa Mengeleho v ubytovně vězeňkyň v Bílém Kostele (byl zde celkem třikrát).

Vyprávěl, že se setkal se synem Mengeleho Rolfem, který se nikdy neztotožnil s názory a činností svého otce, naopak jej velmi odsuzoval. *F. Vydra*

Návštěva z USA v Chrastavě

Ve čtvrtek 14. června 2012 přijeli do Chrastavy autem manželé Danielovi. Přiletěli letadlem z USA do Prahy a z Prahy přijeli autem do Liberce a do Chrastavy.

Ptáte se proč? Paní Karen DANIELOVÁ je původem Holanďanka. Narodila se sice již v USA, ale její matka byla holandská Židovka. Konec války v květnu 1945 ji zastihl u nás v Chrastavě. Jako tisíce jiných židovských žen z Holandska byla převezena do tábora v Osvětimi (Auschwitz).

Po dvou měsících pobytu v tomto nejhrůznějším koncentračním táboře byly holandské Židovky převezeny v dobytčích vagónech do zbrojovky SPREEWERKE v Chrastavě a ubytovány v bývalé textilní továrně firmy Jäger v Bílém Kostele. Zde se dočkaly konce války. V Osvětimi by je byla čekala jistá smrt.

Na radnici byli oba američtí hosté přijati pí Z.Václavíkovou. Za doprovodu p. K.Cinibulkové a dr. F. Vydry si projeli okolí města, postáli na místech, kde bývala ubytovna vězeňkyň, byli také na nádvoří bývalé továrny Spreewerke. Prošli si trasu, kudy chodívaly židovské ženy do práce. Dostali na památku brožuru vytištěnou v angličtině s mnoha informacemi o židovských ženách.

Příštího dne, v pátek, se manželé Danielovi vydali autem do Polska do Osvětimi poblíž města Kraków.

František Vydra

Oslavy 660 let Bílého Kostela nad Nisou

V sobotu 16. června se konaly v nedalekém Bílém Kostele nad Nisou oslavy 660. výročí založení obce. Počasí pořadatelům přálo (s výjimkou krátké odpolední přeháňky, při níž padaly kroupy neobvyklé velikosti) a při akcích se tu sešlo kolem tisícovky lidí. Stánky s jídlem, kulturní program, prodej nových pohlednic, výstava v místním kostele sv. Mikuláše, prohlídka základní školy, sportovní utkání na hřišti Tatranu, hry pro děti – to všechno tvořilo zajímavý program oslav.

Došlo však k jedné nepříjemnosti. Jako host byl pozván p. Manfred Strauss, bývalý německý občan Bílého Kostela, který je autorem publikace o historii obce. Přijel a jeho první otázka zněla: „Kdo přišel s návrhem, aby se tato slavnost konala právě 16. června?“ Nikdo netušil, proč se ptá právě na toto datum. Ukázalo se, že právě 16. 6. 1945 začal odsun německých obyvatel z Bílého Kostela nad Nisou.

Slavnosti se zúčastnilo i mnoho občanů Chrastavy. Dlouho očekávaným bodem večerního programu bylo vystoupení skupiny Bacily s Václavem Neckářem, které sklidilo velký úspěch. Oblíbený zpěvák také symbolicky pokřtil zbrusu novou knihu o Bílém Kostele nad Nisou, která byla vydána právě k výročí založení obce.

I když šlo pouze o jednodenní slavnost, ukázalo se, že i malá obec je schopna připravit pěknou, důstojnou slavnost, za kterou se organizátoři rozhodně nemusejí stydět. *F. VYDRA*

BULLETIN Společnosti přátel historie města Chrastavy

No 205 / 7 - 2012

Vydává Společnost přátel historie města Chrastavy
Připravili: PhDr. F. Vydra

Sazba, tisk a distribuce je zajišťována prostřednictvím Chrastavských listů – zpravodaje MěÚ Chrastava.